Työllisyys- ja työehdot osasto / Hallinto-osasto/Kuusisto

21.10.2015

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto Valtioneuvoston jatkokirjelmästä EJ 19/2015 vp (Euroopan komission esitys investointisuojan kehittämisestä)

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry tukee jatkokirjelmän esityksiä Suomen kannoiksi. Euroopan komission esitykset investointisuojan kehittämiseksi ovat kannatettavia. Komission esittämä malli soveltuu EU:n ja USA:n välisten investointien suojaamiseen. Eurooppalaisia investointeja joissain kolmansissa maissa lienee kuitenkin suojattava vahvemmin, joten komission investointisuojamalli ei soveltune sellaisenaan uudeksi globaaliksi standardiksi.

Välimiesmenettelyyn liittyy ongelmia, mutta näitä on julkisessa keskustelussa liioiteltu

Investointisuoja on ollut yksi EU:n ja USA:n välisten vapaakauppaneuvottelujen kiistanalaisimpia kysymyksiä. Aiemmissa investointisuojasopimuksissa investoijille on annettu mahdollisuus haastaa valtioita kansainvälisissä välimiesmenettelyissä (ISDS). Näissä kolmen välimiehen muodostamissa ad hoc paneeleissa investoijat ovat voineet vaatia vahingonkorvauksia valtioiden toimenpiteistä, kuten uusista laeista, jotka investoijat ovat katsoneet oikeuksiensa vastaisiksi.

Välimiesmenettelyä on joissain tapauksissa käytetty väärin. Ainakin eräät tupakkateollisuuden yritykset ovat menettelyjen kautta pyrkineet painostamaan lainsäätäjiä olemaan säätämättä lakeja, jotka ovat niiden taloudellisten intressien vastaisia. Joissain tapauksissa välimiespaneelien tekemät päätökset eivät ole olleet linjassa keskenään. Välimiesten riippumattomuutta ei myöskään ole riittävästi pystytty takaamaan eivätkä välimiesmenettelyt ole olleet riittävän läpinäkyviä.

Valtaosassa tapauksista välimiesmenettely on kuitenkin toiminut tarkoituksensa mukaisesti. Investoijat ovat sen avulla saaneet korvauksia valtioiden syrjivistä toimenpiteistä, silloin kun investoijat eivät ole voineet saada oikeutta kohdemaiden oikeusjärjestelmien kautta.

Huomionarvoista on, että vahingonkorvauksia maksamaan joutuneet valtiot ovat tyypillisesti toimeenpanneet hyvin radikaaleja toimenpiteitä, kuten pakkolunastuksia. SAK:n tiedossa ei ole yhtään tapausta, jossa sen kaltainen työ- tai sosiaalilainsäädäntö, jota Suomessa voitaisiin kuvitella säädettävän, olisi johtanut vahingonkorvauksiin.

TTIP:n investointisuojasta voi tulla globaali standardi

USA:n ja EU:n oikeusjärjestelmät ovat hyvin kehittyneet, joten on kyseenalaista onko TTIP-sopimuksen kautta tarpeellista antaa investoijille oikeutta haastaa valtioita sen enempää välimiesmenettelyissä, kuin Euroopan komission esittämissä investointituomioistuimissakaan.

TTIP on kuitenkin mahdollisuus asettaa globaaleja standardeja ja voi siksi olla perusteltua sisällyttää sopimukseen myös investointisuojaa koskeva osio. USA ja EU ovat neuvotelleet suuren osan voimassa olevista noin 3000 kahdenvälisestä investointisopimuksesta ja niiden yritykset ovat aktiivisimmin esittäneet vahingonkorvausvaatimuksia välimiesmenettelyissä. Yhteinen TTIP:ssä sovittu malli ohjaisi vahvasti investointiriitojen käsittelykäytäntöjä. Yhteisen mallin kautta voitaisiin vähitellen korvata olemassa olevia sopimuksia ja mahdollisesti siirtyä kohti Euroopan komission esittämän kansainvälisen investointituomioistuimen perustamista, mikä olisi toivottavaa.

Komission esitys uudistaisi investointisuojaa merkittävästi

Euroopan komissio esityksen keskeinen muutos olisi korvata kolmen välimiehen muodostamat ad hoc investointiriitapaneelit ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimilla ja muutoksenhakutuomioistuimella. Oikeusistunnot olisivat avoimia ja niitä johtaisivat tuomarinpätevyyden omaavat henkilöt, jotka olisivat ennakolta osapuolten valitsemia. Näillä muutoksilla investointiriitojen käsittely muuttuisi avoimemmaksi ja johdonmukaisemmaksi. Kansallisten oikeusasteiden asema turvattaisiin, sillä uudet tuomioistuimet eivät voisi kumota näiden antamia tuomioita.

Sijoittajien oikeutta saattaa asia uusien tuomioistuinten käsiteltäväksi rajoitettaisiin, vähentäen mahdollisuuksia nostaa perusteettomia kanteita ja saada korvauksia kyseenalaisin perustein.

Erityisen paljon Euroopan komissio esittää vahvistettavan valtioiden oikeutta sääntelyyn. Näin vastaavasti rajoitettaisiin investoijien nauttimaa suojaa sääntelymuutoksilta. Sopimuksella turvattaisiin valtioiden oikeus säännellä ”legitiimien politiikkatavoitteiden saavuttamiseksi”. Esimerkkeinä tällaisista politiikkatavoitteista mainitaan komission esityksessä kansanterveys, turvallisuus, ympäristö, julkinen moraali, sosiaalinen suojelu, kuluttajien suojelu ja kulttuurisen monimuotoisuuden edistäminen suojelu.

Työlainsäädännönkin kehittäminen olisi entistäkin vahvemmin suojattu investoijien korvausvaatimuksilta, koska valtioiden sääntelyoikeutta vahvistettaisiin entistä tiukemmin yleismääräyksin, ja koska ”sosiaalinen suojelu” olisi erikseen mainittu legitiiminä politiikkatavoitteena.

Komission esitys ei sellaisenaan soveltune globaaliksi standardiksi

Komission esitys nojautuu vahvasti luottamukseen kansallisia oikeusjärjestelmiä kohtaan ja valtioiden sääntelyoikeuden vahvaan turvaamiseen. Esitetty malli on perusteltu EU:n ja USA:n välillä, mutta ei turvattaessa kansainvälisiä investointeja epädemokraattisissa maissa, joissa on kehittymätön oikeusjärjestelmä. Esimerkiksi Suomen ja Kiinan välisen investointisuojasopimuksen korvaaminen komission esittämällä mallilla heikentäisi suomalaisten investointien turvaa Kiinassa.

Komission esittämää mallia olisikin joidenkin kolmansien maiden kanssa tehtävissä sopimuksissa muokattava siten että sijoittajien suoja olisi esitettyä vahvempi. Myös valtioneuvosto tuo tämän esiin omassa kannassaan.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry